

טרגדית כתונת הפסים

בתחילת פרשת שמות אנו לומדים שבני ישראל הגיעו למצב המדיני הגרוע ביותר: הם עבדים, עובדים עבודת פרך, בארץ נוכריה. אני תופש את עבדות מצרים כסופה של טרגדיה מתגלגלת שאפשר לכנות אותה טרגדיית כתונת הפסים.

בפרשת וישב המקרא מספר וישראל אהב את יוסף מכל בניו. יעקב אף נתן ביטוי חיצוני לכך: הוא נתן ליוסף את כתונת הפסים המצביעה לעיני כל על מעמדו בפיסגת ההיררכיה המשפחתית.

השורשים של מצב זה בחיי המשפחה של האבות הם ארוכים, ומן הסתם הם מגיעים עד לאדם הראשון. בכל אופן, כמצופה, אחי יוסף הנחותים לא ששו לקבל את מעמדם המשני, והחלו לשנוא את יוסף.

אך יוסף הפנים היטב את רעיון המעמדיות. זה הפך אצלו לקו אופי מרכזי והוא אף חלם חלומות של גדולה בהם הוא עומד בראש היררכיה לא רק משפחתית אלא עולמית ואולי אפילו קוסמית - השמש וירח וכו'.

כידוע, חלום הגדולה הפך לו לחלום בלהות. חוסר השוויון הצמיח שנאה, והשנאה הצמיחה רצחנות, עד שיוסף נמכר כעבד למצרים. היתה זו רק הפעם הראשונה שחלום הגדולה של יוסף הוביל לעבדות.

יוסף ניצל מן העבדות הראשונה על ידי יושרו, ועל ידי המידע החיוני שגילה לו האלוקים אודות שנות הרעב המתקרבות. מבית הסוהר המצרי עלה יוסף למעמד של שליט כל יכול במצרים.

אך המעמדיות הטבועה בנפשו לא הניחה ליוסף. ראשית, יוסף המשיך את מסורת האפליה בין האחים במתנות המועדפות שנתן לבנימין.

אבל את המימוש המושלם של חלום הגדולה השיג יוסף כשליט מצרים אשר היה שני רק לפרעה. יוסף לא הסתפק בהצלת המצרים מרעב, אלא הכריח אותם למכור את כל רכושם, אדמתם, ולבסוף את גופם לפרעה - ובכך יצר יוסף שלטון אבסולטי אשר אין למעלה ממנו. היו שני מעמדות: השליטים בעלי כל, והנתינים-העבדים מחוסרי כל.

טבעה של רודנות הוא שלפעמים אתה למעלה ולפעמים אתה למטה - וקם מלך חדש במצרים אשר לא ידע את יוסף. ובמקום שאין זכויות, שאין רכוש, שאין חירות, אם המלך אינו מכיר אותך

- אתה כלום. בניו של יוסף, השליט הכל יכול, הפכו בעצמם לעבדים - ולא רק לעבדים - אלא לעבדים בתחתית הסולם - עבדים השייכים לעם הלא נכון - לעם זר.

הטרגדיה של יוסף חתומה כולה באמת הקשה: ששלטון מוחלט וכוחני: בתחילתו הוא משחית את נתיניו אבל בסופו הוא משחית גם את אדוניו.

אך כמובן הסיפור המקראי אינו מסתיים כאן. מתחת לרגלה של הרודנות המצרית יצאו בני ישראל למדבר - ושם קיבלו תורה. והתורה שאפה לסתום את הגולל על השלטון המוחלט: היא ציוותה לחלק את הארץ לנחלות אשר חוזרות לבעליהן כל שבע שנים, היא ציוותה להכפיף גם את המלך לחוק, ועוד ועוד. ואולי יותר מכל, התורה ציוותה עלינו לזכור, ודווקא בעת שנשיג ריבונות מדינית על ארצנו, שגרים היינו בארץ מצרים.

מאת ישעיהו רוטברג